

Stichtingen

Geld verdienen moet voor veel mensen een sport zijn. Overal ter wereld worden vermogens opgebouwd waarvoor geen aanwending meer gevonden kan worden vinden in de privé-sfeer of binnen de zakelijke activiteiten van de vergaarders. Dikwijls wordt er dan een bestemming aan gegeven die nadrukkelijk buiten de kring van het eigenbelang ligt, wordt er een maatschappelijk doel aan gegeven. Soms ligt het maatschappelijke nog tamelijk dichtbij. Er worden wel vermogens apart gezet die alleen gebruikt mogen worden voor behoeftige leden van de familie van de stichter. Veelal wordt een doel gekozen dat in het verlengde ligt van een hobby, een interesse van degene die het vermogen vormde. Denk aan de vele collecties en musea die hier hun oorsprong in vinden.

In een groot aantal gevallen ligt de bestemming echter geheel buiten de sfeer van de stichter en wordt gekozen voor een zó ruime doelstelling dat een verwijderde bestemming mogelijk is. Aldus zijn ook in Nederland honderden stichtingen tot stand gekomen. De stichting is immers het geëigende kader voor zulke vermogens, respectievelijk intenties. Het vermogen kan er in worden verzelfstandigd, de vrijdom van belasting geeft gelegenheid tot behoud en groei, de doelstelling kan worden geconcretiseerd, bestuur en beheer hebben een formele grondslag. Heel belangrijk is de vrijheid van opereren. Stichtingen zijn eilandjes waar de loden druk van het fijnmazige overheidsnetwerk nog nagenoeg ontbreekt. De verplichte inschrijving bij de Kamers van Koophandel lijkt nogal onschuldig, maar leidt wel tot een zodanige openbaarheid dat men onvermijdelijk op vrijpostige wijze „aangesproken” wordt. Voorts moet een stichting, ter wille van een „financiële erkenning”, een zekere „screening” aanvaarden. Pas dan kan ze profiteren van voor de gever aftrekbare giften en periodieke uitkeringen. Maar omdat de fiscus dan meebetaalt is die eis ook volstrekt billijk.

De betekenis van de Nederlandse stichtingen – in de zin van het totale geaccumuleerde vermogen – is niet bekend. Het getal van het totale aantal stichtingen (enkele duizenden) zegt niet veel. Met zekerheid

kan gezegd worden dat de stichtingen niet onbelangrijk zijn. Een aantal grote stichtingen, werkzaam op charitatief en artistiek terrein is bij iedereen bekend. Wie zich op deze terreinen georiënteerd heeft, kent er al gauw meer. De publieke „voeding” van een aantal stichtingen via massale acties in de media is een relatief nieuw fenomeen. Traditioneel kwamen stichtingsvermogens tot stand en werden ze vergroot uit de middelen van een of enkele personen. Nu wordt vaak bijgedragen door een soms zeer brede schare van kleine contribuanten. Soms gebeurt de werving op een wijze die gereede twijfel toestaat omtrent de eigenlijke intenties van de gevers, bij voorbeeld in het geval van loterijen en prijsvragen. Dikwijls doen mensen weliswaar mee in de hoop op een prijs, maar vinden ze in het geval van een „niet” volop vrede in de troost dat althans een goed doel gesteund werd. Het heeft weinig zin hier moeilijk over te doen. Tenslotte werden de particuliere vermogens die in stichtingen terecht kwamen ook niet altijd op uiterst fijnzinnige wijze vergaard. Men kan wel een vraagteken plaatsen bij de neiging van sommige stichtingen om hun bestedingen nadrukkelijk als een manifestatie van particulier initiatief aan te duiden. Als de middelen bij voorbeeld uit de sporttoto komen en in de richting van de kunst besteed worden, lijkt dat toch een wat geforceerd postulaat.

Er is zeker ook een aantal gevallen waarin het instituut van de stichting een verworpen indruk maakt en de vrijheid die deze vorm biedt niet zinvol lijkt aangewend. Ik denk aan twee zaken, die overigens veelal een samenhang laten zien. Nogal wat stichtingen worden in hun effectiviteit beknot door een te specifieke doelstelling. Zeer beperkte en tijdgebonden doelen creëren een situatie waarin voor de aanwezige middelen nauwelijks nog een aanwending gevonden kan worden. Nu wordt over dit probleem wel eens te gemakkelijk geoordeeld. Men dient de intenties van degene die het vermogen gevormd en apart gezet heeft te respecteren. Maar als vaststaat dat die intenties niet meer in letterlijke zin gehonoreerd kunnen worden, dan dient gezocht te worden naar een actualisering. Dit moet uiteraard zorgvuldig gebeuren en in de

geest van de stichter. Het grootste euvel waaraan een aantal stichtingen lijdt is de inertie van de bestuurders, soms een gevolg van de leeftijd. Actieve bestuurders vinden altijd wel een weg om middelen zinvol te besteden.

Mensen die bij stichtingen betrokken zijn, kunnen allerlei problemen ontmoeten. Juridische, zoals het maken of wijzigen van statuten, fiscale, als het gaat om te kwalificeren voor regelingen in de inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting. Men kan behoefte hebben aan nieuwe bestuurders. Het vinden van passende bestemmingen kan een probleem zijn. De noodzaak tot aanpassing van de doelstelling kan zich voordoen. In Engeland bestaat een uitstekend uitgerust, veelvuldig in de arm genomen, centraal advieslichaam voor stichtingen. Enige jaren geleden is in Nederland het initiatief genomen tot een soortgelijke adviesinstantie. Toen is het Nederlands Informatiecentrum voor Fondsen (NIF) opgericht, dat zich het „eigentijds en optimaal functioneren van particuliere stichtingen” ten doel stelt. De Algemene Loterij Nederland gaf een startsubsidie. Er is een begin gemaakt met een inventarisatie van bestaande stichtingen en met het uitgeven van enkele brochures. Recht, financiën, fiscus, besturen administratie en zijn de onderwerpen van reeds verschenen of geplande brochures. Er heerst beduchtheid voor bemoeizucht bij vele stichtingen. Het is te hopen dat het NIF erin slaagt het vertrouwen te winnen. Het instituut stichting is een nieuwe bloeitijd waard.